

Randbøl Sogns

Lokalarkiv og Museumsforening

Nyt om Gammelt

nr. 84 august-september 2023

Dalbo A/S maj 2023.

Fremvisning af maskiner i Bindeballe i anledning af jubilæet. Samme sted som det hele startede for 75 år siden.

Dalbo 1948 (privat udlån)

Dalbo - udvidelse (årstal og fotograf ukendt, privat)udlån)

Dalbo Maskinfabriks 75 års jubilæum

Bindeballe 1948-2023

Et lokalt industrieventyr

Tekst: Bente Lykkegaard med stor hjælp fra Margit og Kaj Pedersen

Foto: Hanne D. Hansen og private

I 2023 er det 75 år, siden Henry Pedersen startede sin lille smedje på Bindeballevej 69 i Bindeballe, - (samme adresse som den nu moderne og meget større Dalbo Maskinfabrik har bredt sig på). Den første smedje lå i tilknytning til beboelsen - med hvad det medførte af støv og støj. Et af de tidlige produkter fra smedens hånd var understel til gum-mivogne - i samarbejde med naboen, tømrer Henning Ågård, der fremstillede vognkasserne. Andre tidlige produkter var en sækeløfter og en aflæsserlift til at tage aflæssere af universalvogne - fx JF-vogne. Denne aflæsserlift var døråbneren til de daværende landbrugsmaskine-grossister og maskinhandlere. Derefter tog produktionen af tromler fart.

I 1975 udstillede man for første gang på udstillingen AGROMEK i Herning - her fik man de første eksportkunder, - det var i øvrigt også første Agromek Udstilling! Dalbo udstillede derefter på mange udstillinger i ind- og udland og fik efterhånden eksportkunder i hele den industrialiserede del af verden.

Henry Pedersens søn, Kaj, der er handelsuddannet inden for landbrugsmaskiner og værktøj, kom ind i firmaet og arbejdede i en del år sammen med sin far. Senere overtog han virksomheden efter denne og ledede den i hele 48 år. Også hustruen Margit var ansat - først i administrationen og senere på eksportsalg.

Henry Pedersen ville på et tidspunkt indregistrere navnet HEKA Maskinfabrik, - det passede både med Henry og Karen og med Henry og Kaj -, men det kunne ikke lade sig gøre, da der var både et Haka og et Heco registreret. Da Henry Pedersen, sammen med andre håndværkere i Randbøldal, havde et byggeselskab med navnet DALBO, og da aktiviteten her var gået i stå, tillod de andre, at han kunne bruge navnet, som så blev Maskinfabriken DAL-BO ApS - nu bare "Dalbo A/S".

Fabrikken udvikler og eksporterer topprofessionelle landbrugsredskaber til det meste af verden, og Dalbo har specialiseret sig i forskellige jordbearbejdningsredskaber, hvor man kombinerer tromlering med harver og/eller planeringsværktøjer. Men der produceres da også "rene" marktromler op til 24 m's arbejdsbredde. Tromlegodset (støbegods) produceres i udlandet.

Udvikling og fremstilling af stålrammer (de blå dele) foretages på Dalbo, ligesom slutmontagen foretages her. Nogle af maskindelene har Dalbo patent på.

Jubilæumsdatoen er egentlig den 1. december 2023. Man tog dog forskud på jubilæet i dagene 9.-11. maj med afholdelse af tre demo-dage med besøg fra ind- og udland. Foråret passede nemlig godt til at demonstrere Dalbo-redskaberne i drift på markerne. Der var desuden rundvisning på fabrikken og spisning. Blandt de fremmødte blev der diskuteret dyrkningsmetoder og snakket "gamle dage". Vejret var dansk sommervejr af fineste slags.

Igennem de senere år er kredsen af investorer udvidet, og der er ansat en ny direktør.

Det går fortsat rigtig godt på Dalbo. I dag er der ca. 100 medarbejdere, og produktionen kører på "fuld hammer". 93% af maskinerne eksporteres til 40 forskellige lande.

Som nævnt i artikel i medlemsbladet "Nyt om Gammelt" nr. 83 solgtes fabrikken i oktober 2022 til det italienske investeringsfirma Persefone - beliggende i Milano. I den forbindelse har Margit og Kaj Pedersen beholdt bygninger og anlæg, som nu er lejet ud til de nye ejere.

Det var ved salget vigtigt for de tidligere ejere, at arbejdspladserne i Bindeballe var sikret til fortsat beståen.

Kaj og Margit Pedersen deltog naturligvis i jubilæumsfejringen.

Kilder:

N.M. Schaiffel-Nielsen: Egnsbilleder

"Maskinbladet" maj 2023

"Landbrugsavisen.dk"

Rejsebiografen

Nedenstående oplysninger er tilsendt redaktionen.

(Det er dejligt med læserreaktioner. Tak. Red.).

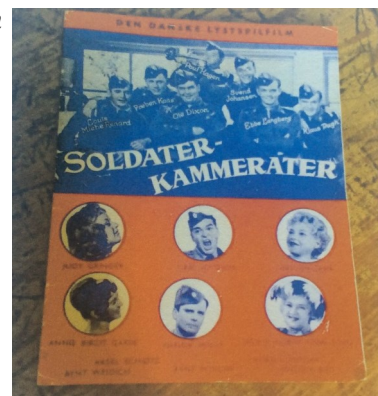
Fra Helen Præstegaard, der boede i Vandel som barn, har vi modtaget flg. oplysninger vedr. rejsebiografen:

I en artikel i Randbøl Sogns Museumsforenings medlemsblad, Nyt om gammelt okt. 2022, nævner Svend Aage Hansen, at han ikke kan huske, hvor biografdirektør Bruun kom fra. Det kan jeg hjælpe med. Han havde Nørre Snede Rejsebio. På hjemmesiden www.biografmuseet.dk kan der læses meget mere om Bruuns rejsebio. Sønnen Kim Ratza Bruun overtog bio og har lavet den interessante hjemmeside. Vi har for kort tid siden talt om netop rejsebiografen på familiebesøg i Ejstrupholm. Lidt pudsigt. Jeg husker tydeligt, når jeg var på kroen og se film. Vi børn måtte pænt sidde foran på hårde bænke uden ryglæn. Jeg har også mange af filmprogrammerne fra dengang. Godt jeg har en stor kælder med mange gamle ting og sager.

Mine bedsteforældre boede i Egtved, som havde en rigtig biograf. Det var stort. Vi var også i biograferne i Vejle - Lido, Palads og Biograf-Teatret. Sidstnævnte lå i Torvegade 7 i gården.

(I den senere tid har redaktionen modtaget flere kommentarer til artikler i "Nyt om Gammelt". De har åbenbart ramt ind i den fælles hukommelse for flere Vandel-borgere. Det er dejligt at se, at medlemsbladet bliver læst og indholdet taget positivt imod. Red.)

Illustration: Gammelt filmprogram for populær dansk film

Min mormor er klimaaktivist

Ny klimaudstilling på Randbøl Sogns Museum

*Tekst Bente
Lykkegaard*

*Foto Jonas
Normann*

Torsdag, den 25. maj var der fernisering på en ny, stor udstilling på museet i Vandel. Straks, man går ned ad trappen til museets magasin, ser man det til lejligheden fremstillede vægmaleri som appetitvækker til klimaudstillingen under den tidligere Vandel Skole. Kunstneren Hanne Jette Gutesens værk illustrerer energiens udvikling i lokalområdet fra oldtid til nutid.

I udstillingen vises genstande og fotos fra museets magasin og lokalarkivet, der fortæller om tidligere tiders nøjsomhed og ressourcebevidsthed, alt sammen noget, vi i vores tid kan lære af, når det handler om at udnytte de lokale fødevarer og om at være bevidst om, hvordan man kan spare på energien. Emner som syltning, konservering, elforbrug, reparationer, vandforbrug, emballage m.m. tages under ”behandling”. Der er også

eksempler på genbrug og omsyning af tekstiler, som i dag er blevet én af de helt store ”klimasyndere”.

Mormor og morfar var bevidste om at udnytte ressourcerne, og det kan vi lære af.

I udstillingen beskrives de derfor som klimaaktivister.

Lokale personer har stillet op til filmede interviews, der også kan ses i udstillingen. De frivillige ved museet sagde i efteråret 2022 ja til at lave en klimaudstilling og har fået økonomisk og praktisk hjælp gennem klimalandsbyprojektet og af en udstillingsarkitekt. Det har været en lang og lærerig proces, og nu vil man hellere end gerne vise den færdige udstilling frem for gæster i museets åbningstid om torsdagene (kl. 10-16) - eller iflg. aftale med Randbøl Sogns Lokalarkiv og Museum.

Sommerhusbussen er kørt ud af sit skjul

Af Hanne Damgaard Hansen

Alting får en ende. Det er også sket for sommerhusbussen i Randbøl. For ca. 55 år siden kørte mine forældres venner en gammel Vejle byomnibus ind i skoven på Damgård. Anna og Otto Hansen brugte den som sommerresidens, indtil Jytte købte gården i 1990.

Otto byggede et hus af gasbeton uden om bussen samt en lille tilbygning på siden. Der blev indrettet køkken i forenden og sovegemak i bagenden. Praktisk, så kunne der luftes ud ved reserveudgangen, som der står på skiltet på døren. I midten stod en brændeovn. Der blev monteret vand og strøm og bygget toilet med træk og slip. Garagen kom til lidt senere. Her parkerede Otto sit VW folkevognsrugbrød. Der blev anlagt have og et lille lysthus til hængesofaen. Huset blev indrettet med forhåndenværende materialer. Træpladerne for vinduerne var genbrugstræ fra Vejle Boltefabrik, hvor Otto arbejdede. Møbler og nips fandt Otto på genbrugspladsen, eller han handlede sig til det. Han elskede genbrugsting og havde også loppestand ved rullebanen om sommeren. Grethe og hendes mor, som vi kaldte bedste, hyggede sig med håndarbejde og lavede god mad. Vi 4 børn på gården, Hanne, Birthe, Jytte og Erik, har haft meget fornøjelse af besøgene i skoven. Erik var 5 år, da han fik lov til at sidde på bagsædet af bussen, imens den blev kørt til sin holdeplads.

I 1990, da Jytte overtog gården, var det vore forældre Kamma og Svend Aage, der hyggede sig i sommerbussen. Det blev der ikke mindre liv af, for nu havde vi alle fået børn, så nu var det dem der kom på besøg. Først som små, hvor de nød godt af mor Kammes kokkeren. Hun havde udvidet Anna og Ottos køkkenhave, så der blev dyrket lidt af hvert. Bærbuskene gav godt, så der blev produceret marmelade, samlet skovhindebær, bagt squaschkager og meget andet. De senere år var det mest mor Kamma, der hyggede sig i skoven. Hun flyttede derud om sommeren og nød naturen, roen og dyrelivet. Far cyklede fra Vandel hver dag og fik sin frokost.

Tredje generation nåede også at få duften af sommerhus. Der var noget spændende og uhyggeligt over stedet med alle de gamle ting, når man ikke er så stor. Oldemor har været god til at fortælle børnene om livet på landet.

Heldigvis er det ikke slut for familien at komme på Damgård. Det er den skønneste plet med udsigt til skov, marker, søen og bakket natur. Og så er det hele så nænsomt vedligeholdet. Se evt. artikel i VAF 12.8.23 eller E.P. 16.8.23

TRÆLDIGET

Af Frank Laursen

Som det måske er nogen blandt læserne bekendt, findes i Sydjylland resterne af et gammelt dige fra oldtiden, kaldet Trældiget.

Historien herom har senest været undersøgt af navn-kundige museumsinspektør Steen Hvass fra det daværende Vejle Kulturhistoriske Museum, nu Vejle-Museerne, i 1984.

Diget strakte sig fra området omkring Jerlev, gennem Egholt skov til Gesten - og i tidligere tid endnu længere i begge ender, samt dannede skel mellem Skanderup og Andst sogne. Der er kun få synlige rester tilbage af diget.

Trældiget skriver sig tilbage til jernalderen med de urolige tider omkring folkevandringstiden i årene ca. 200-400 e.Kr., hvor krigen var hverdag og freden en undtagelse i hele Europa.

Steen Hvass mener, at diget måske var et skeldige, og ikke en forsvarsvold, mellem eksempelvis to folkestammer, klaner eller hele folkeslag i en tid, hvor gamle jydeslægter sad på det meste af Jylland, inden danerne med lejrekonger kom til og fortrængte jyderne. Trældiget lå på grænsen mellem de gamle jyders besiddelser og angleerne mod syd. Ingen ved, hvorfor diget blev kaldt Trældiget.

Trældige i Randbøl Sogn

Det er nok de færreste, som ved, at der også i Randbøl Sogn findes et trældige. Diget i sig selv er som sådan ikke interessant, men det er det, hvorledes det er opstået.

Et sted i Randbøl Sogn ligger to gårde med få hundrede meters afstand imellem. Deres marker støder sammen i et langt markskel mellem gårdene.

Engang i 1895 opstod der stridigheder af privat karakter mellem de to gård ejere. Det medførte, at den ene part sendte en begæring til den stedlige politimyndighed, Nørvang Tørrilds Herredsfogderi, hvori han forlangte modparten idømt fængsel eller bøde.

Politimyndigheden stævnedes herefter begge parter samt nogle vidner til at møde i Nørvang Tørrild Herreders politiret på rådhuset i Vejle torsdag den 13. oktober 1895 formiddag kl. 10, for dér at modtage sigtelsernes omfang og at påhøre stævnte og ustævnte vidners forklaring i sagen.

I retten indgik parterne overenskomst og forlig.

Den anklagede havde ifølge sit skøde på sin ejendom tinglyst ret til færdsel ad en markvej over nabovens jord. Denne ret måtte han som følge af forliget frafalde, ligesom han pålagdes at betale sagens omkostninger.

Dertil kom, at den anklagede tilpligtedes at opføre en jordvold i markskellet mellem de to ejendomme. De første to tredjedele af volden skulle være opført inden 15. november 1896 og resten af jordvolden inden 15. november 1897.

Forpligtelsen til at opføre jordvolden blev tinglyst på anklagedes ejendoms blad i tingbogen, hvor den kan læses den dag i dag.

Det må have været rigtig træls at lide den tort at skulle opføre denne jordvold, hvor arbejdet dengang måtte foregå ved håndkraft og måske med et hestespand til hjælp.

Jordvolden har efterhånden vokset sig til at være mere markant og græsbegroet med karakter af et dige, som i øvrigt ikke må fjernes.

Omstændighederne ved opførelsen af dette dige kan, med lidt fantasi og forfatterfrihed, berettiges til at kalde jordvolden et trældige.

I sammenligning med førstnævnte trældige er der den lighed, at de begge er skeldiger, men i modsætning til det første i Sydjylland eksisterer sidstnævnte i sin helhed endnu. Således gik det til, at der opstod et trældige i Randbøl Sogn.

Kilde: Rets dokument fra Nørvang, Tørrild Herreders politiret af 1897.

"Trældiget" i Randbøl Sogn. Her 60-70 cm højt.

Du kan sidde derhjemme og blive klogere på din historie

Gør vores individuelle lokale historie og vores fælles kulturarv nærværende – når som helst og hvor som helst - også uden for almindelige åbningstider. Gå på nettet.

Om Arkiv.dk

Hvordan kan jeg se museets genstande?

Alle interesserede kan gå ind på **Arkiv.dk** og søge genstande frem fra vores magasin ved at vælge udvidet søgning -Arkiv: Skriv Randbøl Lokalhistoriske Arkiv - Enter.

Under type vælges "øvrige samlinger". På øverste linje, ud for luppen, kan du f.eks. søge på "FSNVandel" Flyvestation Vandel. Så kommer de genstande frem, som vi har registreret. Klik på det billede som du gerne vil vide mere om. Nogle steder er der ikke fotos af genstanden. Det er, fordi den ikke er fotograferet.

Om Historisk Atlas

Fra hjemmesiden <https://historiskatlas.dk/>

HistoriskAtlas.dk har til formål at gøre den lokale historie og fælles kulturarv tilgængelig og levende - via pc, tablet eller smartphone. Foreningen Historisk Atlas tæller ca. 220 arkiver og har biblioteker og museer blandt sine medlemmer.

Der er over 100 digitale ældre og nyere kort på HistoriskAtlas.dk - lige fra renæssancekort til moderne luftfotos.

HistoriskAtlas.dk er en alternativ indgang til viden, der ellers ofte kræver et besøg på det lokale arkiv, museum eller bibliotek.

Vi er også med

Åbn digitalAtlas.dk og zoom ind på Vandel-området, her vil du kunne finde interessante historier, som arkivmedarbejderne har fundet oplysninger på og skrevet. Måske kan du blive klogere på den ejendom, du kører forbi eller kender noget til, eller måske har du oplysninger liggende, som kunne blive til en historie.

De frivillige i arkivet og på museet arbejder hele tiden på at gøre historien interessant.

Rettelse vedr. artiklen "Amerikanerurer" i "Nyt om Gammelt" nr. 83

Det er dejligt at konstatere, at medlemsbladets læsere er opmærksomme på indholdet af artiklerne. I sidste nr. havde der sneget sig en navne-fejl ind, og det blev redaktionen gjort opmærksom på:

Det var Aksel Pedersen (én af tre brødre - og farbror til Egon og Viggo Ravn), der skænkede jorden til fodbold- og håndboldbaner på den gamle sportsplads ved Gyvelvej.

Red.

Loppeeffekter indsamles - løbende

For at have nye genbrugsglopper til salg i museets stand ved kræmmermarkedet lørdag i uge 6 - 2024 er indsamlingen løbende i gang. Man kan til enhver tid indlevere genstande, man vil donere, på museet i den bemandede åbningstid: Torsdage kl. 10-16. Uden for åbningstid kan genstande afleveres ved at ringe til Svend Aage Hansen eller Søren Pallesen og aftale afhentning.

På forhånd TAK for alle bidrag.

Hvad sker der lige nu på museet og i arkivet

Lige nu er vi i gang med at rydde op, efter at klimaudstillingen er åbnet - og med at vise de mange gæster vores fine resultat. Genstande, vi ikke fik brug for, skal tilbage på magasinet. Og de mange genstande, som nu er udstillet, skal omplaceres fra magasinets hylder i vores lagersystem i Arkibas. Det er vigtigt at holde styr på placeringer, da vi ellers ikke kan finde genstandene en anden gang. Arkivet har igen optaget arbejdet efter udstillingspausen.

Adresselabel

Hvad sker der med museets nabo - skolen? *Tekst: Repair Caféens frivillige.*

Skolen er tom for børn, men der er aktiviteter i østfløjen. I kælderen kan vi præsentere den nye udstilling "Min mormor er klimaaktivist". Derudover står museets 7500 genstande på hylder i magasinet.

Ovenpå har Repair caféen indrettet sylokale, fællesrum, bogbyttecentral samt tøjbytteskabe. Det sidste nye er "Firehøje retrogaming" samt kortspil. Det er meningen, at aktiviteterne udvides i takt med, at folks ideer bliver til virkelighed. Husk også at kikke i møbel- og byttecontaineren, som står i skolegården.

Fælles samlingssted

Byen har aldrig før haft et samlingssted, så vi skal lige vænne os til, at vi har fået lokaler stillet til rådighed af Vejle Kommune til andre aktiviteter end sport. Derfor vil vi gerne opfordre dig til at tænke over, om din hobby kunne give anledning til et fællesskab på skolen. Vi vil gerne være behjælpelige med indretning af lokale, hvis du vil stå for projektet.

Det er ingen hemmelighed, at byen skal bevise overfor Vejle Kommune, at vi har et behov for et fælles samlingssted. Det gør vi kun ved at bruge lokalerne. Der er 4 klasselokaler, så der er rig mulighed for at udfolde sig. På borgermødet i hallen gjorde kommunen det klart, at der skulle være en vis fremdrift i vore ønsker hen over efteråret. *Skulle du være interesseret, er der udfærdiget et skema, som skal udfyldes og indsendes. Kan rekvireres på mail: hannedamgaard52@gmail.com*

Åbningstider på skolen

Hver tirsdag fra kl. 19-21 er byttecentralen og fælleslokaler åbne for socialt samvær.

1. onsdag i måneden kl. 16-18 og sidste tirsdag i md. fra kl. 19-21 er Repair Caféen åben.

Se flere åbningstider på facebook under "Repair Café Vandel" eller vores opslag i vinduet ved østfløjen på skolen.

Formand:	Svend Aage Hansen, Gl. Åstvej 14, Vandel.	Tlf. 75 88 54 04
Næstformand:	Julius Guttesen, Tingkærvej 9, Randbøl	Tlf. 20 21 82 63
Kasserer:	Søren Pallesen, Gl. Stationsvej 34, Vandel	Tlf. 75 88 55 01
Sekretær:	Bente Lykkegaard, Rodalvej 50. Randbøldal	Tlf. 40 12 18 92
Medlem:	Hanne Damgaard Hansen, Mølleparken 49, Vandel	Tlf. 30 22 54 74
Suppleant:	Karen Margrethe Damkjær, Gl. Åstvej 8, Vandel	Tlf. 41 41 50 78
Suppleant:	Nikolaj Sørensen, Randbølvej, Vandel	Tlf. 30 74 53 76

Randbøl Sogns Lokalarkiv og Museum, Grindstedvej 30, 7184 Vandel

E-mail: rslm.vandel@gmail.com, www.rslm.dk - Tlf. 75 88 54 89, åbent torsdage 10-16

Redaktion: Bente Lykkegaard/Hanne D. Hansen, **Ansvar** Svend Aage Hansen **Distribution:** Søren Pallesen.

Trykning: Billund Bogtrykkeri, Butikstorvet 10A 2.sal, 7190 Billund. Mail: morten@billund-ugeavis.dk